

Оцінка рівня ефективності інвестиційної діяльності у містах та районах Львівської області

На основі розрахунку показників інвестовіддачі, інвестомісткості і рентабельності інвестицій здійснено типологічне групування міст та районів Львівщини за критерієм рівня ефективності інвестицій. Запропоновано шляхи підвищення ефективності інвестиційної діяльності у районах Львівської області.

Ключові слова: інвестиції, ефективність, райони, інвестовіддача, інвестомісткість, рентабельність інвестицій.

За останні роки інвестиційна діяльність у містах та районах Львівської області характеризується досить інтенсивним розвитком. Однак наслідки світової фінансової кризи 2008 р. внесли певні корективи в динаміку цих процесів у регіоні. З огляду на це, доцільним і актуальним є розгляд інвестиційної діяльності адміністративних районів Львівщини крізь призму її ефективності.

Проблематика інвестицій та забезпечення їх ефективного використання знайшла своє відображення у працях багатьох вітчизняних та іноземних вчених: Г. Бірмана, І. Бланка, Ю. Богатіна, П. Гайдуцького, В. Гейця, З. Герасимчук, Б. Губського, С. Іщук, М. Козоріз, В. Кравціва, Т. Кулініч, О. Мертенса, М. Портера, І. Сазонця, П. Саблука, І. Сторонянської, Р. Хікса, В. Шарпа та ін. Однак, незважаючи на наявність значних наукових напрацювань з цієї проблематики, питання ефективності інвестиційної діяльності в розрізі адміністративних районів регіону є недостатньо вивченим і потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Метою дослідження є визначення рівня ефективності інвестиційної діяльності у Львівській області (в розрізі адміністративних районів та міст).

Оцінку ефективності інвестиційної діяльності у 20 районах та 9 містах обласного значення Львівської області здійснено за період 2006-2010 рр. шляхом аналізу трьох ключових індикаторів: інвестовіддачі, інвестомісткості і рентабельності інвестицій. На основі отриманих результатів, використовуючи спосіб рівномірного розподілу за кількістю одиниць статистичної сукупності (адміністративних районів області), проведено типологічне групування міст та районів Львівщини за критерієм рівня ефективності інвестицій і сформовано 4 групи: 1-а група – «Високий рівень», 2-а група – «Середній рівень», 3-я група – «Нижчий від середнього рівень» і 4-а група – «Низький рівень».

За показником *інвестовіддачі*¹, як можна побачити з табл. 1, до 1-ї групи увійшло 27,59% адміністративних районів та міст Львівської області (Сокальський, Кам'янка-Бузький, Радехівський і Жидачівський райони, а також міста Дрогобич, Новий Розділ, Стрий і Львів (рис. 1)). Ці райони характеризуються найкращою віддачею інвестицій у вигляді доходів від операційної діяльності в середньому за аналізований період.

© С. М. Ткач, 2012.

¹ Показник інвестовіддачі демонструє, скільки гривень отриманих доходів від операційної діяльності підприємств регіону припадає на 1 гривню вкладених інвестицій і розраховується як співвідношення між сумою доходів підприємств від операційної діяльності підприємств районів, міст області і сумою інвестицій в основний капітал.

Таблиця 1

Розподіл адміністративних районів та міст Львівської області
за рівнем показника інвестовіддачі в середньому за 2006-2010 рр.*

Рівень ефективності інвестицій	Межі інтервалів на основі показника інвестовіддачі	Кількість адміністративних районів і міст	% до підсумку
Високий	8 і більше	8	27,59
Середній	4-8	10	34,48
Нижче від середнього	2-4	6	20,69
Низький	0-2	5	17,24
Разом		29	100,00

* Розраховано автором за даними [1-2].

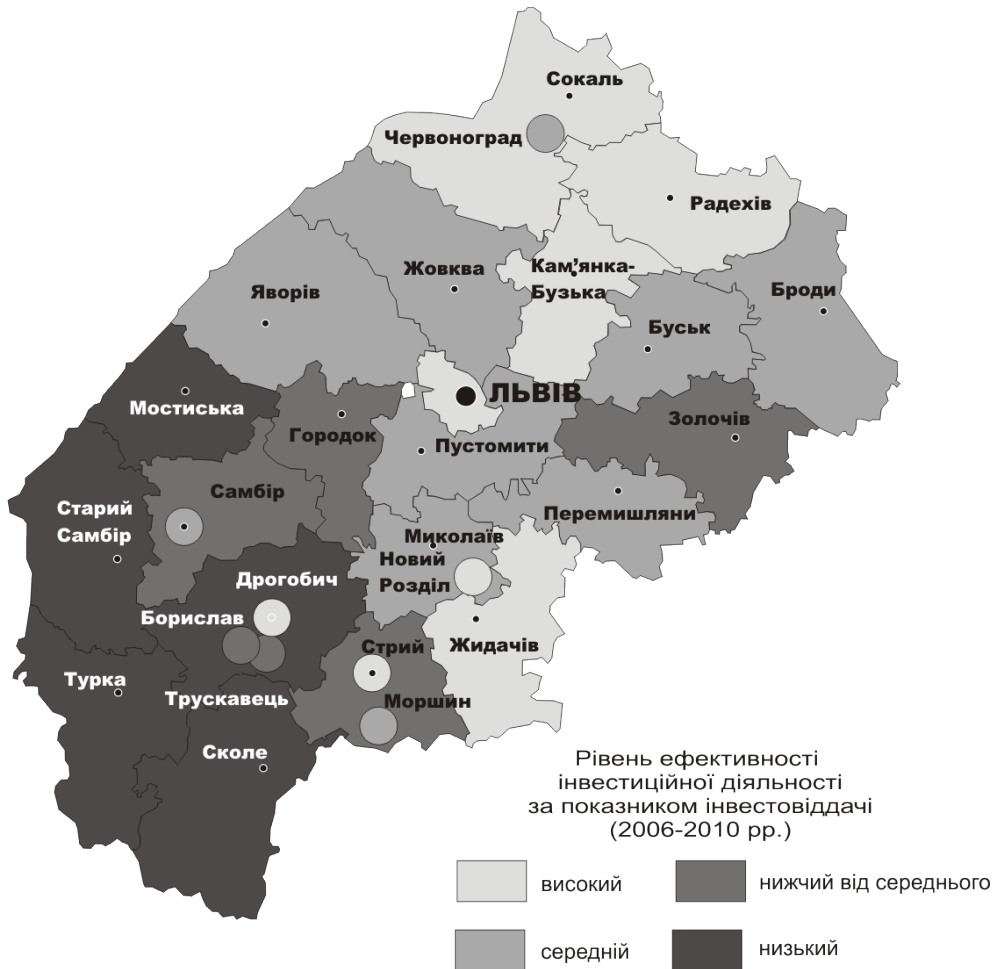

Рис. 1. Групування міст та районів Львівської області за рівнем ефективності на основі показника інвестовіддачі в середньому за 2006-2010 рр. (Побудовано автором)

Беззаперечним лідером за цим показником на Львівщині протягом усього аналізованого періоду є м. Дрогобич (рис. 2а). Це пояснюється тим, що Дрогобич є другим містом після Львова за промисловим потенціалом. Здебільшого інвестування здійснюється за рахунок власних коштів підприємств та організацій, частка яких у структурі інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування становить 51,64% (усереднено за 2006-2010 рр.). Водночас у 2010 р. зменшення інвестицій в основний капітал на 8,55% призвело до скорочення доходу від операційної діяльності на 12,58%, що є одним із найгірших показників по області.

За показником інвестовіддачі м. Львів демонструє задовільний рівень використання залучених в його економіку інвестицій. Рівень розвитку міста істотно покращився за рахунок реалізації інфраструктурних проєктів, які здійснювалися в рамках підготовки до футбольного чемпіонату Євро-2012 (будівництво стадіону «Арена Львів», реконструкція та подовження злітно-посадкової смуги, перону, діючого терміналу, а також будівництво нового та тимчасового терміналів аеропорту та ін.), вагома частка фінансування яких була отримана за рахунок державних інвестицій. Загалом, збільшення обсягів інвестування економіки Львова у 2010 р. на 23,8% створило передумови для приросту кількості суб'єктів господарювання (на 2,7%), зростання заробітних плат (на 14,92%) і, як наслідок, – збільшило обсяги податкових надходжень до місцевого бюджету (на 11,8%) [1].

На відміну від Львова і Дрогобича, які увійшли до десятки міст та адміністративних районів області, в економіку яких залучено найбільші обсяги інвестицій в основний капітал в середньому за 2006-2010 рр., інші міста та райони 1-ї групи за показником інвестовіддачі отримали значно менше інвестицій в основний капітал, проте зуміли раціонально їх використати, що відобразилося на зростанні доходів від операційної діяльності підприємств цих районів. До прикладу, вдале використання інвестицій в основний капітал суб'єктів господарювання м. Новий Розділ, які були залучені в попередні періоди, дозволило у 2010 р. підприємствам міста отримати у 7 разів вищий прибуток і на 21,14% вищий дохід від операційної діяльності, аніж у 2009 р. Зокрема, одним з успішних і високо-ефективних інвестиційних проєктів району є ТзОВ «ОДВ-Електрик» (виробництво кабельної продукції для автомобільної промисловості європейських країн).

У Кам'янка-Бузькому районі (поряд із містами Трускавець, Червоноград і Стрий, а також Городоцьким районом) протягом усього аналізованого періоду спостерігалася позитивна динаміка зростання рівня ефективності використання інвестицій за показником інвестовіддачі: порівняно з 2006 р., значення цього показника зросло на 21,4 грн./грн. і зараз становить 24,9 грн./грн. Така позитивна динаміка забезпечена передусім стабільним нарощуванням доходів від операційної діяльності підприємств Кам'янка-Бузького району, зокрема таких, як: ТзОВ «Кроно-Україна», ТзОВ «Райтекс», ТзОВ «Яричів», ДП «Амбіенте Ферніче Україна» та ін. І це при тому, що обсяг залучених інвестицій в основний капітал із максимального свого значення у 2006 р. (178,1 млн. грн.) скоротився у 2010 р. на 92,2 млн. грн., досягнувши таким чином свого мінімуму (85,9 млн. грн.) за весь аналізований період.

До 2-ї групи із середнім рівнем ефективності використання інвестицій потрапили 10 міст та адміністративних районів Львівщини (рис. 1), серед яких є як ті, що отримували значні обсяги інвестицій в основний капітал протягом аналізованого періоду (Пустомитівський, Яворівський, Миколаївський і Жовківський райони), так і ті, інвестування в економіку яких було незначним (Перемишлянський, Бродівський райони, міста Самбір і Моршин). Таким чином, адміністративні райони та міста цієї групи за умов різного рівня інвестування досягли од-

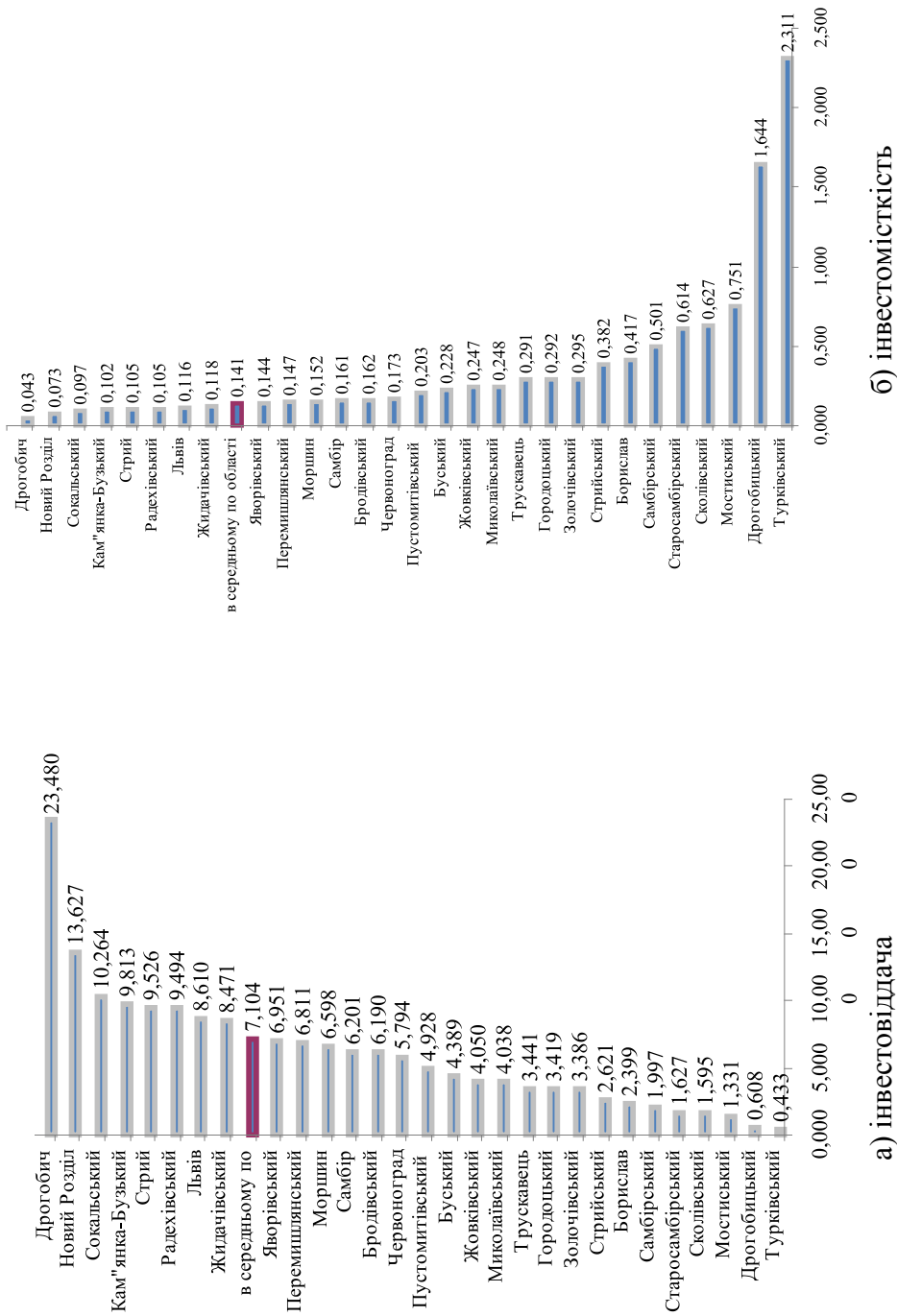

Рис. 2. Ранжування міст та районів Львівської області за показниками інвестовіддачі та інвестомісткості усереднено за 2006-2010 рр.,
(Розраховано автором за даними [1-2])

накового, середнього по області, рівня віддачі інвестицій. Такі показники можуть свідчити як про недостатньо ефективне використання значних обсягів інвестицій в основний капітал, так і про залучення довгострокових інвестицій, ефект від реалізації яких ще не настав або має виключно соціальне спрямування.

Зокрема, у *Буському районі* в 2010 р. відбулося одне з найбільших серед міст та районів Львівщини зростання обсягів інвестицій (у 2,4 разу, порівняно з 2009 р.), однак це призвело до приросту доходу від операційної діяльності підприємств лише на 24,56%. Така ситуація пояснюється тим, що в середньому за 2006-2010 рр. у Буському районі 50,29% усіх інвестицій в основний капітал – це кошти іноземних інвесторів, значна частина яких була залучена в економіку регіону лише з 2008 р. Отже, більшість цих інвестиційних проєктів перебуває на початкових стадіях реалізації. Зокрема, на сьогодні у районі розроблено проєкти, які передбачають залучення інвестицій у наступні роки у розвиток агрогосподарств, а також у виробництво та використання альтернативних джерел енергії (будівництво теплиць і вирощування овочів ТзОВ «Галіція Грінері» (Голландія), виробництво альтернативних джерел енергії (біо-газ) – ТзОВ «Західно-українські газові технології» та ін.).

Нижчу від середнього рівня ефективність використання інвестицій за показником інвестовіддачі (*3-я група* в табл. 1) продемонстрували міста Трускавець і Борислав, а також Городоцький, Стрийський і Золочівський райони. Попри задовільний рівень інвестування економіки цих районів протягом аналізованого періоду значного зростання доходів від операційної діяльності їхніх підприємств поки що не відбулося. Місто Трускавець і Яворівський район входять до п'ятірки міст та районів Львівської області, в які були вкладені максимальні обсяги інвестицій в основний капітал. Загалом, інвестиції в економіку м. Трускавця пов'язані з розвитком рекреаційної діяльності і супутніх до неї сфер (розфасовкою мінеральної води, виготовленням приладів обліку води, випуском молочної продукції та ін.), а також із впровадженням у курортне господарство енергоощадних технологій.

Найнижчий рівень ефективності використання інвестицій характерний для районів *4-ї групи*, особливо для Дрогобицького і Турківського районів. З одного боку, ці адміністративні райони є високо привабливими для інвестицій, а з іншого – віддача від залучених інвестицій у них є низькою. У *Дрогобицькому районі* реалізується 12 інвестиційних проєктів, у тому числі 3 з них – із залученням іноземних коштів. Серед головних причин низького рівня віддачі інвестицій у вигляді доходів від операційної діяльності є те, що ряд проєктів, які реалізуються на території Дрогобицького району, насамперед зорієнтовані на досягнення соціально-екологічного ефекту і мають тривалий термін окупності інвестицій (від 7 років), а саме: проєкт із будівництва сміттєпереробного заводу і створення парку на місці колишнього сміттєзвалища; проєкт із використання вітрової енергії для реального сектору і для споживчих цілей населення; довгострокові проєкти, що стосуються розвитку сільськогосподарської сфери, зокрема вівчарства.

Причиною низького рівня економічної віддачі інвестицій у *Турківському районі* є реалізація здебільшого соціальних інвестиційних проєктів, спрямованих на розвиток сфер охорони здоров'я, відпочинку та спорту і на електрифікацію сільських поселень (останні – на територіях Ісаївської та Ластівківської сільських рад). Хоча необхідно зазначити, що у 2008-2009 рр. у Турківський район було залучено найбільший обсяг прямих іноземних інвестицій за весь аналізований період, і це поступово починає давати певну віддачу у вигляді збільшення доходу підприємств району, який у 2010 р. зріс удвічі і сягнув рівня 2009 р.

Оберненим до інвестовіддачі є показник *інвестомісткості*² (рис. 2 б). Тому склад груп адміністративних районів і міст Львівщини, сформованих за рівнем їх інвестомісткості, ідентичний складу груп, сформованих за рівнем інвестовіддачі, тоді як межі цих груп є такими: 1-а група районів характеризується інвестомісткістю до 0,12 грн./грн., 2-а група – від 0,12 до 0,2 грн./грн., 3-я група – від 0,2 до 0,5 грн./грн., 4-а група – вище 0,5 грн./грн.

Позитивна динаміка підвищення ефективності використання залучених інвестицій за показниками інвестовіддачі та інвестомісткості протягом 2006-2010 рр. спостерігалася у Кам'янка-Бузькому і Городоцькому районах (до 2009 р.), а також у містах Стрий (до 2009 р.), Червоноград (із 2007 р.) і Трускавець (із 2007 р.). Спадною до 2008 р. і зростаючою у наступні роки була динаміка показників ефективності інвестицій Радеківського, Яворівського, Бродівського і Турківського районів.

Ще одним основним показником ефективності інвестування є *рентабельність інвестицій*³. Високий рівень цього показника у представників 1-ї групи, до якої увійшли 24,14% міст та районів Львівської області (міста Львів і Дрогобич, а також Пустомитівський, Миколаївський, Яворівський, Радеківський і Сокальський райони (рис. 3)) пояснюється високим рівнем прибутковості підприємств цих міст та районів (табл. 2).

Як видно з рис. 4а, найвищий рівень рентабельності інвестицій в середньому за 2006-2010 рр. серед територіальних одиниць Львівської області мало місто *Моршин*. Економіка Моршина досить добре витримала удар світової фінансової кризи. Незважаючи на різке скорочення інвестування у кризовий період (із 103,9 млн. грн. інвестицій у 2008 р. – до 25,2 млн. грн. у 2009 р.), прибутковість підприємств продовжувала зростати, і у 2010 р., порівняно з 2006 р., прибутки підприємств зросли на 74,7 млн. грн. Це також відобразилося на зменшенні частки збиткових підприємств міста, яка протягом аналізованого періоду скоротилася на 13,2% (рис. 4б). Основним джерелом інвестицій в основний капітал у м. Моршині у 2006-2010 рр. були кредити банків (64,45%), що свідчить про можливу фінансову залежність підприємств, установ та організацій цього міста від залученого капіталу.

Миколаївський район, як і м. Моршин, також продемонстрував високий рівень рентабельності інвестицій. Однак інвестиції в основний капітал у Миколаївському районі здебільшого фінансувалися не за рахунок кредитних коштів, а за рахунок власних коштів підприємств (72,8%) та іноземних інвестицій (10,94%), зокрема вкладених у розвиток ВАТ «Миколаївцемент» концерну «Ляфарж» (Франція), ПСГП «Агрофірма Горуцька» (Франція), ТЗОВ «Біорена» (Німеччина), ТЗОВ «Хенкель Баутехнік Україна» (Німеччина). Основною проблемою для розвитку Миколаївського району є збільшення кількості збиткових підприємств, частка яких у районі (35,84%) є вищою від середньої по області за 2006-2010 рр. (35,38%) (рис. 4б). Тому, незважаючи на подальший відносний приріст інвестицій в Миколаївському районі, у 2010 р. прибутки підприємств, установ та організацій зазнали значного падіння (на 76,25% до рівня попереднього року).

Пустомитівський район якісно виділяється серед районів Львівської області як такий, що залучив значний обсяг інвестицій і зміг їх ефективно викорис-

² Показник інвестомісткості відображає вартість інвестицій в основний капітал, що припадає на одиницю отриманого доходу від операційної діяльності підприємств регіону.

³ Показник рентабельності інвестицій розраховується як відношення прибутків підприємств до інвестицій в основний капітал (скорегованих на коефіцієнт частки збиткових підприємств).

Рис. 3. Групування міст та районів Львівської області за рівнем ефективності на основі показника рентабельності інвестицій в середньому за 2006-2010 рр. (Побудовано автором)

Таблиця 2

Розподіл адміністративних районів та міст Львівської області за рівнем показника рентабельності інвестицій в середньому за 2006-2010 рр.

Рівень ефективності інвестицій	Межі інтервалів на основі показника інвестовіддачі	Кількість адміністративних районів	% до підсумку
Високий	0,6 і більше	7	24,14
Середній	0,3–0,6	10	34,48
Нижчий від середнього	0,15–0,35	7	24,14
Низький	0–0,15	5	17,24
Разом		29	100,00

* Розраховано автором за даними [1-2]

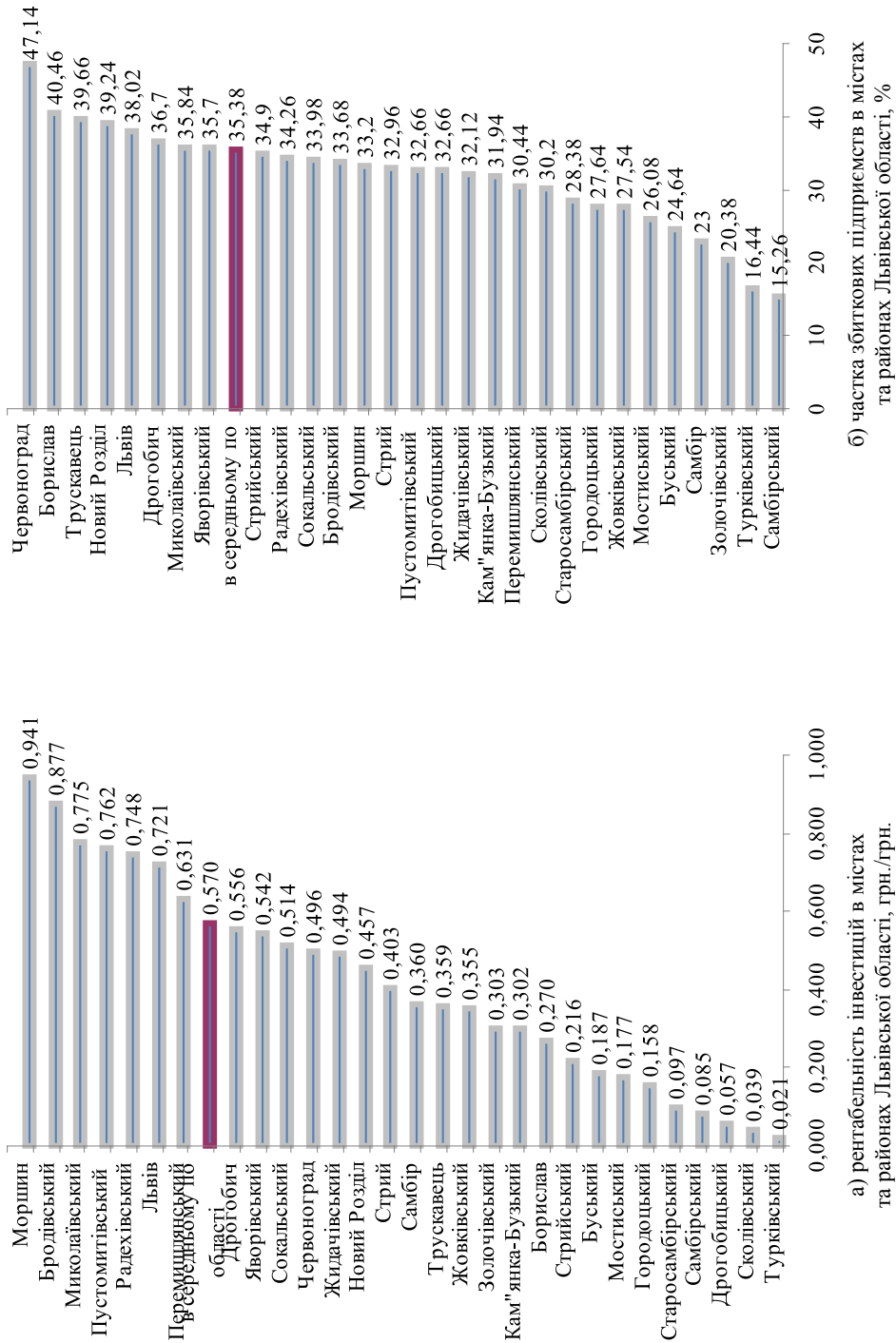

Рис. 4. Ранжування міст та районів Львівської області за показниками рентабельності інвестицій та часткою збиткових підприємств у середньому за 2006–2010 рр. (Розраховано автором за даними [1–2])

тати, зважаючи на порівняно високу рентабельність інвестиційної діяльності. Водночас, із 2007 р. ефективність використання інвестицій в районі почала знижуватися, і в 2009 р. показник рентабельності інвестицій сягнув свого мінімуму (0,567). Окрім того, за аналізований період в районі стала зростати кількість збиткових підприємств, що є індикатором негативних аспектів у розвитку його економіки. До можливих причин такого занепаду не входить проблема повернення інвестиційних кредитів, оскільки фінансова стійкість району є задовільною: основним джерелом інвестування є власні кошти підприємств (44,48%), а кредити банків займають значну, але не вирішальну частку серед можливих джерел фінансування (30,94%).

Міста і райони Львівщини, що належать до 2-ї групи (рис. 3), характеризуються середнім рівнем рентабельності інвестицій. Серед представників цієї групи на найбільшу увагу заслуговують передусім м. Трускавець і Жовківський район (із рентабельністю інвестицій, наближеною до 36%). Важливим є також те, що до цієї групи увійшло декілька лідерів за рівнем інвестовіддачі (міста Новий Розділ і Стрий та Кам'янка-Бузький район). Серед останніх, зокрема м. Стрий, якісно відрізнилося тим, що показник рентабельності інвестицій у цьому місті щороку протягом аналізованого періоду демонстрував позитивну зростаючу динаміку, а в 2010 р. зростання інвестицій в економіку міста на 131,4% призвело до підвищення рівня прибутковості його підприємств на 214,1%.

До групи 3 на рис. 3 із нижчим від середнього рівнем рентабельності інвестицій увійшло 20,7%, або 7 адміністративних районів Львівщини (табл. 2). Як і у випадку з показниками інвестовіддачі та інвестомісткості, такий рівень ефективності використання вкладеного капіталу, оцінений за показником рентабельності інвестицій, продемонстрували два значимі для економіки області райони – Стрийський і Городоцький, а також м. Борислав. Зокрема Стрийський район, який є лідером за обсягами інвестування серед районів Львівщини у 2006-2010 рр., виявився лише 15-м за рівнем доходів від операційної діяльності і 22-м за рівнем прибутків прибуткових підприємств. У 2010 р. при високому темпі зростання інвестицій (140,56%), доходи підприємств цього району зросли лише на 119,4%, а прибутки – на 132,3%, що вказує на недостатню ефективність використання капіталовкладень. Структура джерел фінансування у Стрийському районі характеризується тим, що 68,8% капіталовкладень фінансується за рахунок власних коштів підприємств та організацій і 18,22% – за рахунок іноземних інвесторів. Із 13 зареєстрованих суб'єктів підприємницької діяльності, що залучали іноземні інвестиції, на сьогодні залишилося лише 8 діючих.

Низький рівень ефективності інвестицій за аналізований період продемонстрували Турківський, Сколівський, Дрогобицький, Самбірський і Старосамбірський райони (4-а група). Зокрема, Сколівський район займає середнє (15-те) місце в рейтингу інвестування економіки у Львівській області, проте матеріальний результат від залучених коштів є незадовільним – за рівнем прибутковості підприємств він є 28-им із 29-ти районів області. Понад 1/2 інвестицій в основний капітал у районі є власними коштами підприємств (65,59%), тому постає необхідність перегляду залучення інших джерел інвестиційних ресурсів.

Таким чином, на основі проведеного аналізу ефективності використання капіталовкладень у 9 містах обласного значення і 20 районах Львівської області за 2006-2010 рр. можна зробити такі висновки:

- найкращий рівень ефективності інвестиційної діяльності за показниками інвестовіддачі та інвестомісткості у містах: Дрогобич, Новий Розділ, Стрий, Львів, а також Сокальському, Кам'янка-Бузькому, Радехівському і Жидачів-

ському районах; а за показником рентабельності інвестицій у містах: Моршин, Львів та Бродівському, Миколаївському, Пустомитівському, Радехівському і Перемишлянському районах;

- найгірший рівень ефективності інвестицій за всіма трьома показниками продемонстрували: Турківський, Сколівський, Дрогобицький і Старосамбірський райони.

Для того, щоб покращити ефективність використання капіталовкладень у містах та районах Львівщини, першочергово необхідно:

а) місцевим органам влади:

- з метою збільшення кількості комерційних інвестиційних проєктів здійснювати активну промоційну інформаційну кампанію;
- розробляти інвестиційні програми, паспорти та стратегії економічного розвитку міст та районів області на коротко- і довготермінову перспективу;
- сформувати мотиваційні комплекси засобів у вигляді пільг, дотацій тощо для стимулювання внутрішніх інвесторів;
- збільшувати інвестування інноваційної діяльності;

б) суб'єктам господарської діяльності:

- збільшувати частку капіталовкладень на технічне переозброєння і реконструкцію виробничих потужностей підприємств;
- здійснювати постійний моніторинг рівня ефективності інвестування.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник Львівської області за 2010 рік : [в 2-х част.] / Держкомстат України. Головне управління статистики у Львівській області ; [за ред. С. О. Матковського]. – Львів, 2011. – Част. 2. – 362 с.
2. Статистичний щорічник Львівської області за 2006 рік : [в 2-х част.] / Держкомстат України. Головне управління статистики у Львівській області ; [за ред. С. О. Матковського]. – Львів, 2006. – Част. 2. : Львівська область – 368 с.

Ткач С. Н. Оценка уровня эффективности инвестиционной деятельности городов и районов Львовской области.

На основе расчета показателей инвестоотдачи, инвестоемкости и рентабельности инвестиций осуществлено типологическое группирование городов и районов Львовщины по критерию уровня эффективности инвестиций. Предложены пути повышения эффективности инвестиционной деятельности в районах Львовской области.

Ключевые слова: инвестиции, эффективность, районы, инвестоотдача, инвестоемкость, рентабельность инвестиций.

Tkach S. M. Assessing the Level of the Investment Performance of Administrative Cities and Districts of Lviv Region.

On the basis of calculating investment returns, investment intensity and return on investment achieved typological grouping of cities and regions of Lviv by the level of investment efficiency is done. The ways of investment efficiency increase are offered in the districts of Lviv region.

Key words: investment, efficiency, districts, investment returns, investment intensity, return on investments.

Надійшло 30.07.2012 р.